

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.13>

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сухан І.С.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Сенько А.І.,
*студентка 2-го курсу ОС «Магістр»
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Сухан І.С., Сенько А.І. Електронне урядування в Україні: правові аспекти та перспективи розвитку.

Електронне урядування є важливою складовою модернізації державного управління в Україні, яка сприяє підвищенню ефективності, прозорості, підзвітності органів влади та забезпечує доступ громадян до адміністративних послуг у цифровому форматі. У статті здійснено комплексний аналіз правових аспектів функціонування електронного урядування, що включає нормативно-правову базу, механізми реалізації та перспективи розвитку. Розглянуто основні етапи впровадження електронного урядування в Україні, починаючи з перших спроб цифровізації адміністративних процесів до сучасних ініціатив зі створення інтегрованих платформ для взаємодії між державою, бізнесом та громадянами. Значна увага приділяється дослідженню законодавчих актів, які визначають основи правового регулювання електронного документообігу, електронного підпису, цифрової ідентифікації, а також захисту персональних даних відповідно до міжнародних стандартів.

Розглянуто ключові проблеми, які виникають у процесі впровадження електронного урядування в Україні. Серед них виділено недостатнє фінансування, нерівномірний розвиток цифрової інфраструктури, низький рівень цифрової грамотності населення, правові колізії, що гальмують ефективне функціонування системи, та відсутність єдиної стратегії розвитку. У статті акцентовано увагу на важливості інтеграції національного законодавства у сфері електронного урядування до європейських стандартів, зокрема у контексті гармонізації нормативної бази з вимогами Європейського Союзу.

Автором запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення правового забезпечення електронного урядування. Серед ключових напрямів відзначено розширення доступу до цифрових послуг для всіх категорій населення, впровадження єдиних стандартів обміну даними між державними установами, посилення кібербезпеки та запровадження механізмів прозорого моніторингу ефективності використання електронних платформ. Також підкреслено важливість впровадження інноваційних інструментів для залучення громадян до прийняття управлінських рішень на основі сучасних цифрових технологій.

Перспективи розвитку електронного урядування розглядаються у контексті його впливу на демократизацію суспільства, підвищення ефективності державних процесів, покращення якості надання адміністративних послуг та забезпечення якісної комунікації між суб'єктами управління. Таким чином, електронне урядування є потужним інструментом трансформації державного управління, що сприяє сталому розвитку України.

Ключові слова: електронне урядування, цифрові технології, державне управління, правові аспекти, електронний документообіг, цифрова ідентифікація, Україна, кібербезпека, прозорість, розвиток.

Suhan I.S., Senko A.I. E-governance in Ukraine: legal aspects and development prospects.

E-governance is an essential element of modernizing public administration in Ukraine, enhancing the efficiency, transparency, and accountability of governmental bodies while ensuring citizens' access to administrative services in a digital format. This article presents a comprehensive analysis of the legal aspects of e-governance, including its regulatory framework, implementation mechanisms, and development prospects. The study examines the main stages of e-governance adoption in Ukraine, from initial attempts to digitize administrative processes to modern initiatives aimed at creating integrated platforms for interaction among the state, businesses, and citizens. Particular attention is devoted to legislative acts regulating electronic document flow, electronic signatures, digital identification, and personal data protection in compliance with international standards.

The article identifies critical challenges in implementing e-governance in Ukraine. These include insufficient funding, uneven development of digital infrastructure, low levels of digital literacy among the population, legal inconsistencies hindering effective system operation, and the absence of a unified development strategy. The paper emphasizes the importance of aligning national e-governance legislation with European standards, particularly in the context of harmonizing the regulatory framework with the European Union's requirements.

The author proposes practical recommendations for improving the legal framework for e-governance. Key directions include expanding access to digital services for all population categories, introducing unified data exchange standards among state institutions, strengthening cybersecurity, and implementing mechanisms for transparent monitoring of electronic platform efficiency. The significance of employing innovative tools to engage citizens in decision-making processes based on modern digital technologies is also highlighted.

The prospects for e-governance development are considered concerning its role in democratizing society, improving the efficiency of state processes, enhancing the quality of administrative services, and ensuring effective communication among governance stakeholders. Thus, e-governance emerges as a transformative tool for state administration, driving sustainable development in Ukraine.

Key words: e-governance, digital technologies, public administration, legal aspects, electronic document flow, digital identification, Ukraine, cybersecurity, transparency, development.

Постановка проблеми. У сучасних умовах стрімкої цифровізації та глобалізації суспільства електронне урядування стає важливим інструментом модернізації державного управління. В Україні, як і в багатьох інших країнах, впровадження електронного урядування є ключовим завданням для підвищення прозорості, ефективності та підзвітності державних інституцій. Однак розвиток цієї системи стикається з низкою проблем, серед яких недостатня розвиненість правового регулювання, нерівномірний доступ населення до цифрових технологій, низький рівень кібербезпеки та повільна інтеграція до міжнародного цифрового простору.

Актуальність дослідження полягає в необхідності визначення правових аспектів, що впливають на ефективність функціонування електронного урядування, та перспектив його розвитку з урахуванням міжнародного досвіду. Вирішення цих питань є важливим не лише для забезпечення якісного надання адміністративних послуг, а й для побудови демократичного, прозорого і технологічно розвинутого суспільства.

Метою дослідження є аналіз правових аспектів впровадження та функціонування електронного урядування в Україні, визначення його ролі у модернізації державного управління, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практичних механізмів реалізації. Особливу увагу приділено вивченню чинних законодавчих актів, ідентифікації ключових проблем у цій сфері та визначенню перспектив розвитку електронного урядування з урахуванням міжнародного досвіду та європейських стандартів.

Стан опрацювання проблематики. Питання правових аспектів та перспектив розвитку електронного урядування в Україні висвітлювалось у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема Барікової А.А., Ємельянова В.М., Квітки С.А., Семенченка А.І., Чечель О.Ю. та інших. Сучасні наукові розробки не змогли повністю охопити всі аспекти реалізації прав людини в контексті електронного урядування, зокрема щодо вдосконалення механізмів доступу до державних послуг. Це вказує на необхідність подальшого дослідження цієї теми, що є важливим для розвитку електронного урядування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток електронного урядування є одним із ключових напрямів цифрової трансформації державного управління в Україні. Цей процес спрямований на підви-

щення ефективності державних інституцій, забезпечення прозорості у прийнятті рішень та поліпшення якості взаємодії між владою, громадянами та бізнесом. Однак впровадження електронного урядування потребує ґрунтовного правового забезпечення, яке відповідатиме сучасним викликам цифровізації та інтеграції до європейського цифрового простору. Дослідження цієї теми є актуальним, оскільки саме правові аспекти визначають рамки, у яких функціонує електронне урядування, та впливають на його подальший розвиток.

Для початку розглянемо, що таке електронний уряд. Електронний уряд – це єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами та суб'єктами господарювання [1, с. 62]. Електронний уряд відображає функціонування публічної адміністрації в електронному форматі. У такому контексті мова йде про формування потужного сегмента в межах інформаційного суспільства, який орієнтований на повноцінну реалізацію сервісного компонента, що забезпечує задоволення потреб членів громадянського суспільства [2, с. 170].

Робота електронного уряду в Україні спрямована на кілька основних напрямків:

1. Налагодження інформаційних комунікацій між органами влади. Створення централізованих баз даних та використання технологій розподіленої обробки даних для автоматизації документообігу та покращення взаємодії між державними структурами.

2. Надання електронних послуг. Забезпечення доступу до державних послуг для громадян та бізнесу без часових і територіальних обмежень, що дозволяє отримувати документи та послуги швидко та зручно.

3. Розвиток електронного ринку. Впровадження електронних закупівель і тендерів для підвищення прозорості, зменшення бюрократії та підвищення конкуренції серед постачальників.

4. Електронна демократія. Забезпечення прозорості та відкритості у взаємодії між державою, громадянами та бізнесом, що дозволяє активніше залучати громадян до процесу прийняття рішень і здійснювати громадський контроль.

5. Покращення соціальних послуг. Електронні сервіси у сферах охорони здоров'я, освіти та екології забезпечують рівний доступ до послуг і спрощують процес їх отримання.

6. Електронне судочинство. Впровадження онлайн-судочинства для підвищення ефективності судового процесу, скорочення витрат часу та ресурсів.

7. Електронне голосування. Забезпечення зручного та безпечного процесу голосування, що підвищує явку виборців і точність підрахунку голосів. [3, с. 78].

Ці напрямки формують комплексну систему, яка дозволяє зробити державне управління більш ефективним, прозорим і доступним для громадян та бізнесу, а також забезпечує сталий розвиток інформаційного суспільства.

Варто зазначити, що серед основних чинників, які заважають Україні створити достатньо потужний імідж у світі та сформувати ефективний електронний уряд, можна назвати:

– недостатній рівень інтегрованості України у світовий інформаційний простір унаслідок слабкого розвитку необхідної для цього матеріально-технічної бази;

– брак фахових спеціалістів, особливо в державних органах влади, з міжнародної інформації та PR-технологій;

– недостатня увага центральних органів державної влади до проблеми забезпечення позитивного міжнародного іміджу України загалом [1, с. 63].

Саме в цих напрямках варто вдосконалювати роботу електронного уряду, запроваджувати нові концепції, які б сприяли розвитку суспільства, пришвидшувало його адаптування до такої моделі державного управління.

На сучасному етапі впровадження електронного урядування дуже гостро постало питання апаратного та програмного забезпечення для доступу до електронної мережі обміну даними. Це більше стосується сільської місцевості, з найменшою кількістю апаратного забезпечення, здатного виконувати обмін інформацією у електронному вигляді. Також великим гальмом, на думку В.М. Ємельянова та Є.В. Берсана, є те, що майже всім верствам населення потрібна практична допомога у освоєнні користування сайтами та веб-порталами. Для знищення прогалін краще за все використовувати сучасні бібліотеки з їх працівниками у ролі сучасних вчителів, які на практиці зможуть допомогти відвідувачам навчитися користуватися сучасними технологіями, так як цього потребують не тільки люди похилого віку, а й приблизно 40 % працездатного населення [4, с. 13].

Однак, незважаючи на різні проблеми, в Україні поступово створюються необхідні передумови для розвитку електронного урядування [5, с. 40]. Так, серед актуальних державних проєктів електронного урядування можна виокремити такі:

1. Єдиний державний портал адміністративних послуг. Переведення адміністративних послуг в електронний вид.
2. Система електронної взаємодії органів виконавчої влади. Міжвідомчий електронний документообіг.
3. Відкриті дані. Портал відкритих даних.
4. Електронні закупівлі – система Prozorro.
5. Стандарти інтероперабельності. Електронна взаємодія державних інформаційних систем.
6. Інфраструктура електронної ідентифікації: електронний цифровий підпис та альтернативні механізми електронної ідентифікації (BankID, MobiliID).

На жаль, в Україні реалізація державних проєктів електронного урядування найчастіше зводиться лише до наявності веб-сайту, який в першу чергу виконує тільки інформаційну функцію. Між тим йдеться про інформатизацію всіх управлінських процесів в органах державної влади всіх рівнів. Можна спрогнозувати, що перехід до «електронного урядування» у нашій країні відбуватиметься складніше, ніж в європейських країнах. Причиною тому є бюрократичні та кон'юнктурні особливості [6, с. 32].

На нашу думку, на сьогоднішній день в Україні значно покращилася ефективність роботи органів влади, зокрема завдяки розвитку електронних послуг, таких як портал «Дія», який став важливим інструментом для громадян і бізнесу. Це дозволило підвищити прозорість державних послуг, забезпечивши їх швидкий доступ і зручність. Водночас, хоча принципи відкритості та доступності все більше впроваджуються, в країні залишаються проблеми з реальним рівнем довіри до влади та ефективністю адміністрування, а також з повною інтеграцією електронних послуг у повсякденну практику державного управління.

Щодо покращення якості надання публічних послуг, можна зазначити, що в Україні значно зросла кількість доступних електронних послуг, таких як реєстрація бізнесу, подача декларацій, отримання довідок і навіть оформлення паспортів та водійських посвідчень. Проте в деяких сферах ще є певні обмеження або проблеми з адаптацією для окремих категорій громадян, наприклад, людей похилого віку або тих, хто не має доступу до Інтернету.

У питаннях мінімізації корупційних ризиків електронізація послуг стала одним з інструментів боротьби з корупцією, оскільки автоматизація процесів дозволяє зменшити людський фактор. Однак, незважаючи на це, в Україні все ще існують корупційні схеми, і повністю подолати цю проблему за допомогою тільки електронних інструментів, ймовірно, не вдасться без комплексних реформ у правовій та судовій системах.

Що стосується покращення інвестиційної привабливості та ділового клімату, то, без сумніву, електронні послуги сприяли спрощенню процедур для бізнесу, таких як реєстрація підприємств, сплата податків і отримання ліцензій. Це дозволило Україні поліпшити позиції в міжнародних рейтингах, таких як Doing Business, проте для значного покращення інвестиційного клімату необхідно подолати інші проблеми, пов'язані з правовою невизначеністю та низьким рівнем захисту інвесторів.

Нарешті, у контексті соціально-економічного розвитку, розвиток електронних послуг безумовно стимулює зростання економіки, оскільки забезпечує зручність і доступність для громадян та підприємств. Проте, для реального підвищення рівня соціально-економічного розвитку необхідно подолати такі виклики, як нерівність у доступі до цифрових технологій та забезпечення стабільного інтернет-з'єднання в усіх регіонах країни.

Висновки. На сьогодні Україна досягла значного прогресу в розвитку електронного урядування, зокрема завдяки платформі «Дія», що значно покращила доступ громадян та бізнесу до державних послуг. Впровадження електронних сервісів сприяло підвищенню прозорості, зменшенню корупційних ризиків та спрощенню бізнес-процесів. Однак існують проблеми з довірою до влади та ефективністю адміністрування, а також з інтеграцією електронних послуг у повсякденну практику, особливо серед окремих категорій громадян – таких, як люди похилого віку або ті, хто не має доступу до Інтернету.

Для подальшого вдосконалення електронного уряду необхідно продовжувати працювати над матеріально-технічною базою, навчанням фахівців у галузі ІТ та PR-технологій, а також забез-

печити доступність електронних послуг для всіх регіонів країни. Особливо важливо надати підтримку користувачам, які мають труднощі з освоєнням цифрових технологій, зокрема, пенсіонерам та мешканцям сільської місцевості. Тільки комплексний підхід до вирішення цих питань дозволить досягти повного потенціалу електронного урядування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оксентюк С. Електронний уряд як головна складова електронного урядування. *Проблеми публічного управління та адміністрування на регіональному рівні*. 2019. № 5. С. 62-63.
2. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
3. Чечель О.Ю. Розвиток інформаційного простору та Е-уряду в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 3. С. 74–81.
4. Ємельянов В.М. Проблеми та перспективи розвитку електронного урядування в Україні. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. 2016. № 269. С. 11–17.
5. Семенченко А.І. Електронне урядування та електронна демократія: навчальний посібник. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2017. 72 с.
6. Квітка С.А. Електронне урядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства: зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 9. С. 26–34.